

JORGE LUIS BORGES

BABILONSKA KNJIŽNICA

*„By this art you may contemplate
The variation of the 23 letters...” **

The Anatomy of Melancholy,
2. svezak, odj. II, sp. IV

Univerzum (što ga drugi nazivaju Knjižnica) sastoji se od neodređenog, i možda beskonačnog, broja šesterokutnih galerija, što u sredini imaju široke otvore za provjetranje, zaštićene preniskim ogradama. Iz svakoga se šesterokuta pruža vidik na gornje i donje katove: u beskraj. Dvadeset polica, po pet dugih

---

* *S tim umijećem možeš razmatrati varijacije 23 slova...*

polica na svakoj stijenci, pokrivaju sve stranice izuzev dvije; njihova visina, koja se poklapa s visinom katova, jedva premašuje visinu normalnog knjižničara. Jedna od slobodnih površina okrenuta je na uzani hodnik što vodi u drugu galeriju, jednak prvoj i svima ostalima. Slijeva i zdesna od hodnika nalaze se dvije malene prostorije. U jednoj se može spavati stojeće, u drugoj se obavljaju određene potrebe. Tuda prolazi kružno stubište što vodi u ponor i uzdiže se daleko uvis. U hodniku je zrcalo koje vjerno udvaja privid. Ljudi po tom zrcalu obično zaključuju da Knjižnica nije beskonačna (kad bi to zaista bila, čemu to varavo udvajanje?). Meni je draže maštati kako te blještave površine oblikuju i najavljuju beskonačnost... Svjetlost dopire iz okruglih plodova što ih nazivaju svjetiljkama. Po dvije su u svakom šesterokutu, uzdužno smještene. Njihova rasvjeta je nedostatna, neprekidna.

Kao svi iz Knjižnice, putovao sam u mladosti, lutao u potrazi za knjigom, možda katalogom kataloga. Sad kad mi oči gotovo ne mogu razabrati ono što pišem, očekujem smrt nedaleko od rodnog šesterokuta.

Kad umrem, već će se naći samilosne ruke da me bace preko ograde; nedokučivi zrak bit će mi grob; tijelo će mi se dugo strmoglavljivati i istrunuti i rasuti se u vrtlogu od padanja koje nema kraja. Ja tvrdim da je Knjižnica beskrajna. Idealisti zaključuju

da su šesterokutne dvorane nužan oblik apsolutnog prostora ili, barem, našeg naslućivanja prostora. Tvrde da je trokutna ili peterokutna dvorana nezamisliva. (Mistici uvjeravaju da im se u ekstazi ukazuje kružna odaja s kružnom knjigom neprekinuta hrpta, što potpuno opasuje zid. Ali, njihovo je svjedočenje sumnjivo, njihove riječi nejasne. Ta kružna knjiga jest Bog.) Zasad je dovoljno da ponovim klasičnu tvrdnju: Knjižnica je kugla u čijem se središtu nalazi svaki šesterokut, a njezin je opseg nedokučiv.

Svaki zid svakog šesterokuta ima pet polica; na svakoj su polici trideset i dvije knjige jednakog formata; svaka knjiga ima četiri stotine i deset stranica; svaka stranica ima četrdesetak redaka; svaki redak oko osamdeset crnih slova. Ima slova i na poledini svake knjige; ta slova ne označuju niti najavljuju sadržaj stranica. Znam da se ta nedosljednost jednom činila tajanstvenom. Prije negoli sažmem rješenje (čije je otkriće, unatoč tragičnim posljedicama, vjerojatno ključni događaj povijesti) želim podsjetiti na neke aksiome.

Prvi: Knjižnica postoji *ab aeterno*. U tu istinu, iz koje neposredno proistječe buduća vječnost svijeta, nitko razuman ne može sumnjati. Čovjek, nesavršeni knjižničar, može biti djelo slučaja ili pakosnih demijurga. Univerzum, raskošno opremljen policama, zagonetnim svescima, neumornim stubištima za putnika

i latrinama za nepokretnog knjižničara, samo može biti djelo nekog boga. Da se dokuči razlika između božanskog i ljudskog, treba samo ove drhtave i nespretne simbole što mi ih onemoćala ruka škraba po omotu knjige usporediti sa skladnim slovima u njoj: jednolikima, ugodnima, crnima kao ugljen, neponovljivo simetričnima.

Drugi: *Broj pravopisnih simbola iznosi dvadeset i pet.* ¹Taj je dokaz omogućio da se prije trista godina formulira opća teorija Knjižnice i prilično dobro riješi pitanje što ga nijedna pretpostavka nije odgonetnula: bezličnu i kaotičnu narav gotovo svih knjiga. Jedna, koju je moj otac vidio u šesterokutu odjela petnaest devedeset i četiri, sastojala se od slova MCV što su se opako ponavljala od prvog do zadnjeg retka. Druga (u koju ovuda često zagledaju) svodi se na puki slovčani labirint, ali na predzadnjoj stranici piše Oh vrijeme tvoje piramide. Stara je stvar: na uman redak ili točnu obavijest dolaze bujice besmislenih kakofonija, verbalnih zbrka i nesklapnosti. (Znam za nepristupačnu zonu gdje knjižničari odbacuju praznovjerni i isprazni običaj traženja smisla u knjigama, uspoređujući ga s istraživanjem snova ili zbrkanih crta na dlanu...Dopuštaju da su otkrivači pisma oponašali dvadeset i pet

---

¹ U originalnom rukopisu nema ni brojki ni velikih slova. Interpunkcija se svodi na zarez i točku. Ta dva znaka, bjelina i dvadeset i dva slova alfabeta, jesu dvadeset i pet dostatnih simbola što ih nabraja neznanc.

prirodnih simbola, ali smatraju da je njihova primjena slučajna i da knjige same po sebi ništa ne znače. Ta tvrdnja, vidjet ćemo, nije sasvim varljiva.)

Dugo se vjerovalo da te nedokučive knjige pripadaju prošlim ili davnim jezicima. Istina je da su se najstariji ljudi, prvi knjižničari, služili jezikom koji je bio prilično drugačiji od današnjeg. Istina je da na nekoliko milja zdesna rabe narječje i da je na devedeset katova iznad nas jezik nerazumljiv. Sve je to, velim, istina, ali četiri stotine i deset stranica onih nepromjenljivih MCV ne mogu se pripisati nijednom jeziku, koliko god on bio dijalektalan ili rudimentaran. Neki su natuknuli da svako slovo može utjecati na iduće, te da značenje MCV u trećem retku na 71. stranici nije ono što ga može imati isti slijed na drugom mjestu druge stranice, ali ta mutna pretpostavka nije postigla većeg uspjeha. Neki su posumnjali na šifru. Ta je pretpostavka bila posvud prihvaćena, iako ne u onom smislu kako su je izveli njeni začetnici.

Prije petsto godina, šef nekog šesterokuta iznad mene² nabasao je na knjigu ne manje zbrkanu od ostalih, koja je začudo

---

² Prije je na svaka tri šesterokuta dolazio jedan čovjek. Samoubojstva i plućne bolesti pogoršale su taj omjer. Uspomena prožeta neizrecivom sjetom: ponekad sam noćima tamarao hodnicima i sjajnim stubištima, ne susrevši ni jednog jedinog knjižničara

imala čitava dva lista s homogenim recima. Pokazao je to otkriće nekom putujućem dešifrantu, i on mu reče da je tekst na portugalskom; drugi su mu rekli da je na jidišu. Prije stotinu godina uspio se odrediti jezik: samojedesko-litavsko narječje guaranija, s fleksijama klasičnog arapskog. Odgonetnut je i sadržaj: pojmovi kombinatorne analize, potkrijepljeni primjerima varijacija s neograničenim ponavljanjem. Ti su primjeri omogućili da nadareni knjižničar otkrije temeljni zakon Knjižnice. Taj je mislilac primijetio, da se sve knjige, bez obzira na različitost, sastoje od istih elemenata: razmaka, točke, zareza, dvadeset i dva slova alfabetu. Osim toga, naveo je činjenicu koju su potvrdili svi putnici: *u golemoj Knjižnici ne postoje dvije jednake knjige*. Iz tih neoborivih premisa izveo je zaključak da je Knjižnica potpuna i da njezine police čuvaju sve moguće kombinacije od dvadeset i nešto pravopisnih simbola (broj, doduše, golem, ali ne i beskonačan), odnosno sve što se dade izraziti, na svim jezicima. Sve: detaljnu povijest budućnosti, autobiografije arhandela, prvi katalog Knjižnice, na tisuće lažnih kataloga, dokaz lažnosti tih kataloga, dokaz lažnosti pravog kataloga, Basilidovo gnostičko evanđelje, komentar tog evanđelja, pravi izvještaj o tvojoj smrti, prijevod svake knjige na sve druge jezike, interpolacije svake knjige u sve ostale knjige, raspravu što ju je Beda mogao napisati (a nije napisao) o saksonskoj mitologiji, izgubljene Tacitove knjige.

Kad je objavljeno da knjižnica sadrži sve knjige, prvo je zavladala neopisiva sreća. Svi su se ljudi oćutjeli gospodarima nedirnutog i tajnog blaga. Nije bilo osobnog ili svjetskog pitanja za koje ne bi postojalo sjajno rješenje u nekom šesterokutu. Univerzum je bio dokazan, univerzum je naglo zadobio neograničene dimenzije nade. U to se doba mnogo razglabalo o Tumaćenjima, knjigama apolozijskim i proročanskim, koje su zauvijek protumačile djela svakog čovjeka u univerzumu i ćuvale ćudodne tajne za budućnost. Tisuće pohlepnića ostavile su rodnu grudu šesterokuta i pojurile uza stubišta, potaknute ispraznom ųudnjom da pronadu svoje Tumaćenje. Ti su se hodoćasnici prepirali po uskim prolazima, sipali mraćne kletve, davili na boųanskim stubištima, odbacivali prijetvorne knjige na dno prokopa, umirali u bezdanu kamo su ih strovaljivali ljudi iz dalekih krajeva. Mnogi su poludjeli... Tumaćenja postoje (vidio sam dva što se odnose na osobe iz budućnosti, na možda stvarne osobe), ali potražitelji nisu znali da je mogućnost da netko pronade svoje, ili podmuklu varijaciju svojega, zapravo ravna nišćici.

Tada se također oćekivalo razjašnjenje temeljnih tajni ćovjećanstva: porijekla Knjiųnice i vremena. Te se prevelike tajne vjerojatno mogu objasniti rijećima: ako ne dostaje jezik filozofa, mnogolika Knjiųnica zacijelo je stvorila u tu svrhu neki nevićen jezik i rjećnike i gramatike tog jezika. Već ćetiri stoljeća ljudi

opsjedaju šesterokute... Postoje službeni tragači, *inkvizitori*. Ja sam vidio kako obavljaju tu dužnost: uvijek stižu iscrpljeni; govore o stubištu bez stepenica gdje zamalo nisu izgubili glavu; govore o galerijama i stubištima s knjižničarom; ponekad dohvate najbližu knjigu i listaju je, tražeći zloglasne riječi. Očito, nitko se ne nada da će išta otkriti.

Nakon bezgranične nade nastupila je, kako to već biva, pretjerana utučenost. Pouzdanje da neka polica u nekom šesterokutu skriva dragocjene knjige i da su te dragocjene knjige nepristupačne postalo je gotovo nepodnošljivim. Jedna je bogohulna sekta predložila da se traženje obustavi i da svi ljudi stanu miješati slova i simbole dok nemogućim stjecajem sreće ne načine te kanonske knjige. Vlast je bila primorana da objavi stroge naredbe. Sekte je nestalo, ali sam ja još u djetinjstvu vidio kako se starci dugo skrivaju po latrinama, s metalnim pločicama u zabranjenoj čaši za bacanje kocaka, i nevješto oponašaju božanski nered.

Drugi su, naprotiv, mislili da prvo treba ukloniti beskorisna djela. Tiskali su se po šesterokutima, pokazivali ne uvijek lažne vjerodajnice,, ljutito listali poneki svezak i presuđivali čitavim policama: zbog njihova higijenskog, asketskog, pretjeravanja, uludo su propali milijuni knjiga. Ime im je zatrto prokletstvom, ali oni što

žale za „blagom“ koje je to ludilo uništilo, gube uz vida dvije općepoznate činjenice. Prva: Knjižnica je tako golema da je bilo kakav gubitak prouzročen ljudskom rukom zapravo infinitezimalan. Druga: svaki je primjerak jedinstven, nenadoknadir, ali (budući da je Knjižnica sveobuhvatna) postoje stotine tisuća nesavršenih reprodukcija: djela što se razlikuju samo po jednom slovu ili zarezu. Nasuprot sveopćem mišljenju, usuđujem se pretpostaviti da su posljedice Purifikatorskih haraćenja bile preuveličane stravom što su je ti fanatici sijali. Njih je gonilo ludilo da se dočepaju knjiga u Grimiznom šesterokutu: knjiga manjeg formata od uobičajenog, svemogućih, slavni i magijskih.

Znamo i za drugu praznovjericu iz tog doba: Knjigomdanog Čovjeka. Na nekoj polici nekog šesterokuta (mudrovali su ljudi) mora da postoji knjiga što predstavlja zbroj i savršen pregled svih ostalih: neki ju je knjižničar pregledao i jednak je bogu. U jeziku tog područja još uvijek ima tragova obožavanja tog prastarog službenika. Mnogi su krenuli na hodočašće u potragu za Njim. Cijelo su stoljeće uzalud lutali najrazličitijim smjerovima. Kako da pronađu skriveni obožavani šesterokut u kojem živi? Netko je predložio regresivnu metodu: Da bi se pronašla knjiga A, prvo treba pogledati u knjigu B koja će označiti mjesto gdje stoji A; da bi se pronašla knjiga B, prvo treba pogledati u knjigu C, i tako u

beskonačnost... U takvim sam pustolovinama potratio i dokrajčio životni vijek. Ne čini mi se nevjerojatnim da na nekoj polici univerzuma postoji sveobuhvatna knjiga ³; molim neznane bogove da postoji čovjek – makar jedan jedini, prije mnogo tisuća godina! – koji ju je pregledao i pročitao. Ako čast i mudrost i sreća ne pripadaju meni, neka pripadnu drugima. Neka nebo postoji, makar meni dopalo mjesto u paklu. Neka budem prezren i zatrt, ali neka se u jednom trenu, u jednom biću, Tvoja golema Knjižnica dokaže.

Bezbožnici tvrde da je besmislica u Knjižnici pravilo i da je smislenost (pa čak i najmanja i puka suvislost) gotovo čudesan izuzetak. Govore (znam to) o „grozničavoj knjižnici, gdje su prevrtljive knjige neprestano izložene proizvoljnoj mogućnosti pretvorbe, i sve potvrđuju, poriču i miješaju, poput mahnitog božanstva“. Takve riječi, što ne samo da upozoravaju na nered nego ga i potkrepljuju primjerom, očito odaju posvemašnji nedostatak kriterija i beznadno neznanje. Zapravo, u knjižnici se nalaze sve verbalne strukture, sve varijacije što ih omogućuje dvadeset i pet pravopisnih simbola, ali ni jedna potpuna besmislica. Izlišno je spominjati da najbolja knjiga u brojnim šesterokutima koje vodim

---

³ Ponavljam: dovoljno je da knjiga bude moguća, pa da postoji. Samo je nemoguće isključeno. Recimo: nijedna knjiga nije istodobno i stubište, premda sigurno ima knjiga koje raspravljaju i poriču i dokazuju tu mogućnost, i onih čije se ustrojstvo poklapa s ustrojem stubišta.

nosi naslov *Zalizani grom*, neka druga Sadreni grč i neka treća *Axaxaxas mlö*. Ti na prvi pogled nesuvisli izrazi imaju kriptografsko ili alegorijsko obrazloženje; i to je obrazloženje iskazano riječima i, *ex hypothesi*, već postoji u Knjižnici. Ne mogu složiti slova

dhcmrlchtdj

a da ih božanska knjižnica nije već predvidjela i na jednom od tajnih jezika opskrbila užasnim značenjem. Nitko ne može izgovoriti neki slog koji ne bi bio prepun nježnosti i straha, koji na jednom od tih jezika ne bi označio moćno ime nekog boga. Govoriti znači stvarati tautologije. Ova beskorisna i praznorječiva poslanica već postoji u jednom od trideset svezaka na pet polica jednog od nebrojenih šesterokuta – kao i njezino opovrgavanje. (Stanovit broj – n – mogućih jezika služi se istim leksikom; u nekima, simbol knjižnica dade se ispravno protumačiti kao *posvudašnji i trajni sistem šesterokutnih galerija*, ali *knjižnica je kruh* ili *piramida* ili *bilo što*, i šest riječi objašnjenja imaju drugi smisao. Jesi li ti koji me čitaš siguran da razumiješ moj jezik?)

Metodičkim pisanjem zaboravljam današnje ljudsko žiće. Kad si svjestan da je sve napisano, nestaješ u ništavilu ili bivaš utvarom. Znadem za odjele gdje se mladež baca pred knjige i divljački ljubi stranice, ali ne zna odgonetnuti ni jedno jedino slovo. Pošasti, heretičke razmirice, hodočašća što se neizbježno izrode u

hajdučiju, desetkovali su stanovništvo. Mislim da sam spomenuo samoubojstva, kojih broj raste iz godine u godinu. Možda me starost i strah varaju, ali naslućujem da će ljudski rod – jedini – uskoro izumrijeti, a Knjižnica će ostati: rasvijetljena, pusta, *beskonačna*, savršeno nepokretna, nabijena dragocjenim knjigama, beskorisna, postojana, neprobojna.

Sad sam napisao *beskonačna*. Nisam umetnuo ovaj pridjev da ispunim retorički običaj. Kažem kako nije nelogično pomisliti da je svijet beskonačan. Oni koji ga drže ograničenim, postuliraju da na udaljenim mjestima hodnici i stubišta i šesterokuti nepojmljivo prestaju – što je besmisleno. Oni koji ga zamišljaju bez granica, zaboravljaju da je mogući broj knjiga ograničen. Usuđujem se nagovijestiti ovakvo rješenje vjkadašnjeg pitanja: *Knjižnica je neograničena i periodička*. Kad bi je vječni putnik prešao u bilo kojem smjeru, utvrdio bi, nakon mnogo stoljeća, da se isti svesci ponavljaju u istom neredu (koji bi, ponovljen, bio Red). Ta ljupka nada blaži mi samoću .

Mar del Plata, 1941.

